

interjú

Marik Sándor

A csengerújfalusi O'sváth-család 600 éve

O'sváth György nagykövet életéről és a családja történetéről

O'sváth Györgyre illik a jelző: világpolgár. Budapesten született, és érettségizett. Bonnban, Londonban, Párizsban tanult jogot és közgazdaságtant. Harminc esztendeig az Európai Közösség főtisztviselője Brüsszelben, nyugdíjba vonulása után az EU Bizottságának tiszteletbeli igazgatója. Tíz éve Magyarország rendkívüli és meghatalmazott nagykövete utazó nagykövetségi minőségben. A Magyar Máltai Lovagok Szövetségének elnöke, a Szuverén Máltai Lovagrend nagykeresztes tartománygya.

1999 augusztusában ismerkedtünk meg Csengerben, ahol édesapja szobrának avatásáról tudósítottam. Két évvel később az „Általuk híres e föld” című interjúkötet számára készítettünk egy hosszabb interjút édesapjáról, szintén O'sváth Lászlóról. Most pedig a családról beszélgettünk. A három írásban óhatatlanul vannak átfedések, ugyanakkor eltérések is, hiszen egy évtized alatt sokat változott a világ, benne Európa és Magyarország.

– A bevezető tömör életrajz hamis látszatot kelthet, mert nyílegyenes életpályát sugall, holott nem említett részletek többször is komoly fordulatot hoztak életében. Már az érettségi előtt összekülönbözött a hatalommal, s megtapasztalhatta, hogy a küzdelem nem mindig azonos feltételekkel zajlik. Hogyan történt?

– A piarista gimnáziumban tanultam. Államosítása után a gimnázium egyik diákvezetőjeként szólítottak fel, hogy a Mindszenty-perben nyilatkozzak a bíboros hercegprímás ellen. Ezt én hitvalló katolikusként megtagadtam, egyedül a hatvan diákvezető közül, és továbbra is szolidárisan nyilatkoztam a hercegprímás mellett. Ezért az ország összes állami középiskolájából kizártak. Így az akkor egyetlen nem államosított középiskolában, a református gimnáziumban tudtam az utolsó évet elvégezni és érettségizni. Ezzel nem volt vége; összeesküvés, tiltott határátlépés vádjá miatt négyévi börtönre ítélték 1951-ben. Húsz éves voltam. Az oroszlányi bányában töltött évek után a Keresztény Ifjúsági Szövetség vezetőjeként és a Budapesti Forradalmi Tanács tagjaként részt vettem a magyar szabadságharc és forradalomban. Egy személyes emlék: Veres Péterrel 1956. október 23-án este 8

O'sváth György

órákor mi hoztuk le Nagy Imrét Orsó utcai házából a Parlamentbe, ahonnan beszédet mondott Budapest felkelt népéhez. November 14-én menekültem nyugatra.

– *Tizenhat-tizenhét évesen akkor sem lehetett túl gyakori az ilyen határozott kiállás, s bizonyára volt más is, hogy ilyen megkülönböztetett figyelemmel kísérték a hatóságok ifjú- vagy inkább kamaszkori tevékenységét. Mit gondol, miért?*

– Nyilvánvalóan a családom, a neveltetésem miatt. Régi nemesi familia a miénk, apám a Horthy-korszak nagy részében a Belügyminisztérium egyik meghatározó vezetője, miniszterek bizalmas munkatársa volt. Nemzeti elkötelezettsége óriási tekintélyt adott neki. Szakértelmére – kevésbé fontos poszton – a háború után az új hatalom is igényt tartott. Akkor távolították el végleg a minisztériumból, amikor a kommunista Rajk László lett a belügyminiszter, aki többek között létrehozta az ÁVH-t. Nyilvánvaló volt, hogy apámmal együtt, különösképpen Mindszenty melletti kiállásom voltán, én sem vagyok az új rendszer híve, s bebörtönzésemmel még egyet üthetnek a szüleimen is. Nehéz időket éltünk.

– *1956 után hosszú éveket töltött Magyarországtól távol, még 1970-ben elhunyt édesapja temetésére sem jöhetett el. Mikor, milyen körülmények között látta viszont Budapestet, őseinek földjét?*

– 1980-ban, és akkor sem könnyen, nem is saját jogon, hanem uniós tisztviselőként. Vezető tisztviselője voltam ugyanis annak az európai küldöttségnek, amely a magyar kormánnyal tárgyalta a magyar acél uniós exportjáról. Mondhatom, nem mindennapi helyzet volt az asztal „másik oldalán” ülni, de túl fontos dolgokról volt szó ahhoz, hogy a magánéletről, a családomról és a saját személyes sorsomról elmélkedjek. Csengerbe, Csengerújfaluba 1984–85-ben jutottam el.

– *A rendszerváltás után nagyon hamar feltűnt az ön neve a közélet első vonalában, különösen aktív politikai életet élt. Mi volt ennek az előzménye?*

– A forradalommal és Antall Józseffel ápolt kapcsolat. Őt nem akkor ismertem meg, amikor miniszterelnök lett, apáink szoros barátsága révén lettünk barátok mi is. Hétéves korunktól együtt jártunk iskolába, később a piarista gimnáziumba, közösen voltunk cserkészek is. Ugyanabból a szellemi forrásból táplálkoztunk mindketten. Természetes volt, hogy már a nemzeti kerekasztal-tárgyalások előtt igényt tartott véleményemre, hiszen a gazdasági- és Európa-ügyekre Brüsszélből jó rálátásom volt. Abban az időben igyekeztem minél több időt itthon tölteni. Amikor a választásokat megnyerve miniszterelnökké választották, felkért, hogy kormányának külügyminisztere legyek, majd később, a kormányátalakítás során, Rabár Ferenc lemondását követően a pénzügyminiszteri tárcát kínálta fel. Egyiket sem tudtam elfogadni; évtizedek óta külföldön éltem, nem ismertem az országot.

– *Engedjen meg itt egy kitérőt, hogy – mint néhai Antall József régi barátjától – megkérdezzem: 1989-ben Antall József miért a Magyar Demokrata Fórumot választotta, amikor három párt igyekezett őt megnyerni vezetőjének?*

– Ez valóban így volt, és logikus válasz is van rá. A három párt a következő: a Kiszgazdapárt, amelyhez kötötte családjá, hagyományai, saját életének is egy bizonyos szakasza, a Kereszténydemokrata Párt, melynek világnézetével egyetértett, s amelynek európai szinten én is tagja voltam, és a Magyar Demokrata Fórum. Azért az MDF-et választotta, mert látta, hogy ebben a pártban – támaszkodva a nemzeti-népi mozgalomra – van meg az a biztosíték, hogy nyugodt, erős, megbízható értékrend-orientáltóságú nemzeti és keresztény párttá tudja alakítani, rá tudja bízni az ország felelősségét. Másrészt baráti körének nagy része már ehhez a mozgalomhoz csatlakozott. Hozzá kell azonban tennem, hogy a Fórumot – a moz-

galmat – párttá Antall József alakította és ő adta meg azt a szellemiségét, amelynek három hordozója volt: a kereszténydemokrácia, a nemzeti-népi elkötelezettség és a nemzeti szabadelvűség. És valójában az MDF volt az egyetlen párt, amely ezt a három alapvető gondolatot képviselte, s kívánja képviselni ma is. Mindezt – a Nemzeti Kör tagjaként – már többször kifejtettem a nyilvánosság előtt.

– *Visszatérve az előző gondolatmenethez, ön tehát nem a közös munkára, csupán egy-egy hivatalos pozícióra mondott nemet...*

– Természetesen, hiszen azt a felkérést elfogadtam, hogy Antall József személyes tanácsadójaként vegyek részt kormány munkájában. Ez folytatódott a negyedik évben Boross Péter miniszterelnöksége alatt is. E négy esztendő során a magyar kormány több döntésének előkészítésében vettem részt, olyanokban, amelyhez értettem: például a Nemzeti Bank státuszának kialakításában, az ÁPV Rt. létrehozása során a koncepció megteremtésében, vagy az ország Európa-politikájának kidolgozásában.

– *A polgári kormány idején, 1999-ben kapott újabb felkérés – hogy rendkívüli és meghatalmazott nagykövetségként, utazó nagyköveti minőségben vegyen részt ismét a kormány munkájában – feltehetően e tapasztalatokon alapult. Miben áll egy ilyen diplomata feladata?*

– A felkérés szerint elsőrendű feladatomban a kormány segítése tanácsokkal jogi, gazdasági, pénzügyi és adminisztratív kérdésekben minden olyan területen, ami Magyarország integrációját érinti. A második része a nagyköveti megbízásnak az, hogy esetenként konkrét feladatokkal megbízva segítsem az ország külpolitikáját. Például a Világkereskedelmi Szervezet kérdéseiben vagy nemzetközi környezetvédelmi tárgyalásokon, vagy versenyjogi kérdésekben erősítsem a magyar tárgyalási pozíciókat. Ez nem folyamatos napi munka, hanem alkalmasszerű és egyedi, amit a magyar kormányok hol gyakrabban, hol ritkábban vesznek igénybe. Az ország három utazó nagykövete közül vagyok az egyik, hasonló státussal bír még Medgyessy Péter és Habsburg György. A magam részéről rendelkezésére állok, ha bármilyen európai vagy diplomáciai kérdésben úgy érzik, támogatásra van szükség. Brüsszelben több, mint három évtizedes tapasztalatom, széles ismertségi köröm van, részben ma is ott élek, időm mintegy negyven százalékát ott töltöm.

– *Beszéljünk a családjáról, a felmenőiről. Ön korábban azt mondta, hogy az O'sváthok mintegy ötszáz éve vannak jelen Szatmár megyében. Honnan ered a kapcsolat?*

– Az O'sváthok hajdanán Székelyudvarhelyen és környékén éltek. Az első O'sváth, akiről adatok vannak, Erzsébet. Ő a XIII. században egy régi erdélyi család sarjához ment feleségül, a Koloman–Kálmán család tagja lett. A férfiágból egy O'sváth Pálról vannak dokumentumok, ő Nándorfejérvárnál Hunyadi János seregében harcolt. Később vagy ő, vagy a fia csatlakozott Mátyás király „fekete seregéhez”. Az O'sváthok lófők voltak, tehát a nemesi rangsorozatban a második helyen álltak a székely társadalomban.

– *Honnan származik e különleges családnév?*

– Az Osvát keresztnévből, mely akkor elterjedt volt, pl. Rozgonyi Osvát, Thurzó Osvát, stb... Székelyföldön sokan nyerték családnévüket keresztnévből, például a Móriczok, a Jakabffyak, Istvánffyak, a Kendeffyek, így a mi családunk is abból származtatja az eredetileg Osvát nevet. További fejlemény, hogy családjaink – első sorban a XVI–XVII. században – latin nyelven írott nemességleveleket kaptak, de a latinban nem létezik „z”. Így a magyar nyelvű átíratban O'sváthot írtak, az aposzt-

róf azt jelzi, hogy ott hiányzik a „z” betű. A család nevét Ozsváthnak kell kiejteni. Nyolc ilyen családnevünk van, pl. I'sáak, 'Sennyey, 'Sigray, 'Soldos, stb...

– *Mikor és miért jöttek az ősök Szatmárba?*

– Részben a székely nemesi ellenállás jegyében, részben a birtokosztások miatt indultak nyugat felé az első O'sváthok. Először Ugocsa megyében, Csepén szereztek birtokot, majd a XVI. század elején, 1520–1530-ban továbbiakat vásároltak Csengerújfaluban. Itt és ekkor már nyoma van adófizetésüknek. Megjegyzendő, hogy adót nem szabad székely lófókként fizettek, hanem a bérelt vagy megvásárolt zsellérbirtokok után voltak adókötelesek. A következő lépés volt székely nemességük biztosítása magyar oklevelek alapján is. Ez nyolcvan-száz év alatt a család mindkét ágának sikerült. Osváth János 1618. április

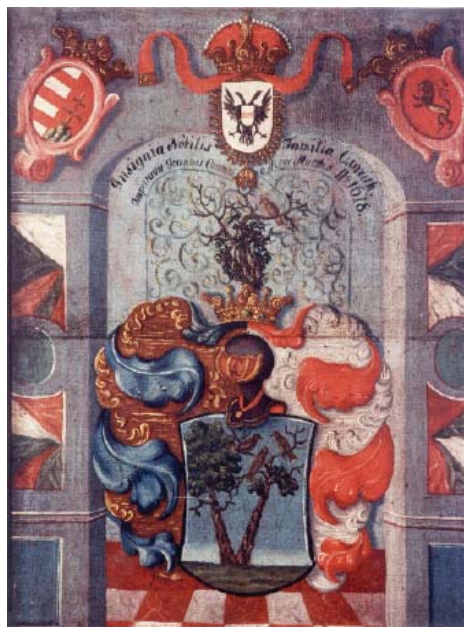
18-án nyert nemességet Bécsben II. Mátyás királytól. Vele együtt emelte a király nemesi rangra feleségét, Annát, fiát Istvánt, és annak testvérét, Nagy Mihályt. A címeres nemeslevelet 1619. április 12-én hirdették ki Petneházán, Szabolcs vármegyében, 1620. április 2-án pedig Szatmár vármegyében ratifikálták. Az én címeremben a név így szerepel: „Georgius O'sváth de Csenger-újfalu”. Ez a családág 1630. május 12-én kapott nemességet II. Ferdinándtól, Osváth Pál, Gergely, András, István és János nevére. A nemeslevelet 1630. november 7-én hirdették ki Borsod vármegyében, 1656. május 18-án pedig Szatmáron.

A családi történelem úgy tartja számon, hogy a református O'sváth-família a gazdálkodó családok közé tartozott. A környéken élő, hasonló társadalmi állású családokkal tartott szorosabb kapcsolatot és velük házasodtak össze, köztük Csuryakkal, Eötvösökkel, Kállayakkal, Urayakkal. Az O'sváthok közül számosan résztvevői voltak a vármegyei közéletnek. Találhatunk a család tagjai között vármegyei tisztségviselőket, alispánokat, jegyzőket, szolgabírókat, sőt írókat és református lelkészeket is. A család életének és közéleti szereplésének évszázadokon keresztül Szabolcs és Szatmár vármegye volt a színtere.

Érdekes csoportot képeznek a család fegyverforgató tagjai. Életüket, tetteiket megőrizték a korabeli krónikák. A Hunyadiak fegyveres szolgálata után egy 1767-ből származó „tanuvallatás” irataiból tudjuk például, hogy O'sváth István katona volt a Thököly-féle felkelés idején és „Munkács alatt fegyver által esett el.” Ugyanez a tanuvallató irat arról is közöl „biztos” adatokat, hogy Istvánnak volt még egy fiú testvére, Pál, s egy leány, Mária. Utóbbi nevelte fel István két árváját. Pál is elment katonának, mégpedig Thököly Imrével, s „holtig oda fel katonáskodott a

O'sváth György címere: a csenger-újfalusi O'sváth-család eredeti címere, kiegészítve a Máltai-szalaggal és -keresztrel

O'sváth János nemesi oklevelének részlete
(Fotók: Helytörténeti Múzeum, Csenger)

olvasókört szervezett, majd 1859-ben, a törvényes közrend megóvására megalakított pandúrság sárréti csendbiztosja lett. Még a betyárnóta sem feledkezett meg róla: „Arra kérem komisszáros uramat, /Ne lője ki alólam a lovamat...” . Ez ő volt. 25 éven át járta a bihari falvakat. Óriási helyismeretre tett szert. Ezt meg is írta élete fő művében, amely a „Bihar vármegye Sárréti járása leírása” címet viseli, Nagyváradon jelent meg 1875-ben. A „tudni vágyó nép részére” monográfiát írt szülőhelyéről, Kismarjáról, és „Pandúrkorom emlékei” címmel kiadatta az izgalmasabb nyomozásainak történetét. E könyveket most reprint kiadásban újra megjelentetem. O'sváth Pál kiváló emberként él a sárréti emlékezetében. Biharkeresztesen álló szobra és mellszobra Gyórfi Lajos Kossuth-díjas szobrászművész alkotása. Nevét Berettyóújfaluban utca őrzi.

Egy szabolcsi településen, Döge községben a főtér is egy O'sváth nevét őrzi, a nagyapámét. Ő Szatmárból került Szabolcsba. Református lelkész volt Nyírtasson, Kisvárdán, végül, leghosszabb ideig, harminc évig dögei esperes. Ez az O'sváth Pál (1863–1931) elvette Hegymegi Kiss Áron tiszántúli református püspök lányát, Erzsébetet, s ők ketten jelentették a környék társadalmi életének központját. Nagyapám Dögében építtetett egy gyönyörű, a község méretéhez képest hatalmas templomot, amelyben ma emléktábla hirdeti nevét. A település lakossága O'sváth Pál emlékét a templomszentelés 100. évfordulója alkalmából, 2004-ben bronz mellszoborral tisztelte meg, amely az általa létrehozott templommal szemben áll, a róla elnevezett téren. Marton László Kossuth- és Munkácsy-díjas szobrászművész alkotása. Számomra megtisztelő, hogy a képviselőtestület ugyanekkor a település díszpolgárává választott, elsőként volt ilyen Döge történetében.

francián Németországba házasodott, s ugyan oda fel is született fia, Zsigmond. Fiának meghagyta, hogy Magyarországra igyekezzenek, mert Szatmár vármegyében, Csengerújfaluban laknak atyafiai és ott jó nemes emberek.” Egy 1741-ben keltezett iratban a csengeri nemesek között olvashatjuk Osváth Dávid nevét, aki „maga személyében kelt fel és a maga költségén ment el a Burkus háborúba.” Én is tartogatok néhány „katonás emléket”. Itt van például az a bilincs a komódomon. Az egyik O'sváth hozta haza, aki II. Rákóczi György fejedelem hadaiban harcolt a tatárok ellen, majd rabságba esett. Ebben a vasban tartották, mígnem nagy váltságdíj fejében hazaengedték.

– Említsen még néhányat a család nevezetes tagjai közül...

– O'sváth Pál (1831–1908) negyvennyolcas honvéd hadnagy volt. Később Szentmártonban (ma Berettyóújfalú része) és Biharkeresztesen telepedett le, ahol nótáriusként (jegyzőként) tevékenykedett 1851–59-ig. Iskolát építtetett és

– *Feltűnő a családban gyakran előforduló Pál keresztnév, a kívülállónak néha meg is nehezíti az eligazodást...*

– A családban megvan ennek a hagyománya, mindig a legidősebb fiú kapta a Pál nevet. Így volt ezzel már lelkész nagyapám is, akiről beszéltünk, három fia közül legidősebb, apám bátyja örökölte a nevet. Ő mint jogász, a legfelsőbb közigazgatási bíróság tagja volt – az 1945/47-es rendszerváltás után suszter lett, hogy fenntartsa családját. Fia, Pál, a gyermekasztma világhírű orvosa lett. Az ő elsőszülött fia szintén Pál, aki immár a tizenegyedik Pál. Az ő két fia közül az idősebbik a Pál nevet viseli, a fiatalabbik Máté.

– *Beszéljünk részletesebben mindenképp előtt az ön édesapjáról, O'sváth Lászlóról, aki lelkész-családban született...*

– Négyen voltak testvérek, egy lány mellett három fiú: a legidősebb Pál, akiről már szó volt. A legfiatalabb, Endre ezredesként a hadügyminisztériumban szolgált, 1945/47 neki is kettétörte karrierjét, kitelepítésben halt meg Jászberényben. A középső volt apám, aki Zsarolyánban született 1892-ben. Jogot tanult Debrecenben és Kolozsvárott, 1914-ben diplomázott. Ugron Gábor belügyminiszter, akivel rokonságban állt, hozta fel Szabolcsból a minisztériumba, ahol végigjárta a ranglétrát. Keresztes-Fischer Ferenc alatt – aki a Horthy-rendszer legjelentősebb belügyminisztere volt –, lett az elnöki osztály főnöke, és ezzel a minisztérium kulcsembere. Feladata volt a M. kir. Belügyminisztérium szellemiségének meghatározása, annak a koncepciónak kidolgozása, amely a magyar történelemből és alkotmányosságból származott a minisztériumra. Feladata volt továbbá a magyar közigazgatás újjászervezése és modernizálása. Nagy felelősséget viselt, mert a váltakozó miniszterek mellett ő számított a folyamatosságot képviselő második embernek. Apám rendelkezett még egy jó tulajdonsággal: tudott a háttérben maradni. Ritkán szerepelt a sajtóban, elvétele jelent meg a reprezentatív közéleti eseményeken, ezeket a miniszterek, képviselők dolgának tartotta. Így a szélesebb nyilvánosság nem is nagyon ismerte őt, viszont az egész kormányzat tudta, hogy a háttérben jelentős hatása van az ország sorsát meghatározó döntések alakulására. Erős jelleme, mélyen gyökerező igazságtudata, nemzeti elkötelezettsége miatt élvezett nagy bizalmat mind miniszterei, mind a kormányzó részéről. 1938-tól feladata volt a menekültügy megszervezése, működtetése, amelyet – mint id. Antall Józseftől, Varga Bélától tudjuk – végig elkötelezten, bátran, körültekintően és humánosan oldott meg. 1944. március 19-ig látta el feladatát, tehát addig, amíg a németek meg nem szállták az országot. A német megszálláskor el kellett hagynia a fővárost, 1944 októberében a Szálasi-kormány elfogadási parancsot adott ki ellene. Engem, mivel mint leendő túszt kerestek, dr. Salacz Pál bűjtatott. Apámnak 1945-ben ismét felelősséget kellett vállalnia, a Debrecenben székelő kormány őt bízta meg a Belügyminisztérium budapesti részlegének vezetésével. Szakértelmét később a minisztérium városi osztályának vezetőjeként hasznosították, majd 1946 júliusáig még az Országos Törvénytárat, a Törvények Gyűjteményét szerkeszthette, de ezután a kommunista vezetés elbocsátotta, nyugdíját megvonta, ingatlanjainkat elvette, majd az egész családot kitelepítette.

– *Hogyan viselte a megpróbáltatásokat a család?*

– Úgy gondolom, megfelelő a kifejezés: méltósággal. Ez alighanem a kitelepített családok egészére is vonatkozik. 1951-ben a Budapest „reakcióstól történő megtisztítását” célzó kitelepítések idején családunknak Újfehértót jelölték ki kényszerlakhelynek. 59 éves apám és 18, illetve 15 éves húgaim földmunkával, a gyógygő-

vényföldeken szerezték meg a mindennapi kenyérrevalót. Én akkor húsz éves voltam és politikai elítéltként börtönben ültem, az újfahértói éveket csak a család későbbi elbeszéléseiből ismerem. Egy nap reggel hatra jött egy teherautó, amit arra egy óra alatt fel lehetett pakolni, az maradt meg egy élet munkájából, a napi élethez nélkülözhetetlen legfontosabb dolgok. Száműzetésben, primitív körülmények között kellett folytatni az életüket. Az egykori minisztériumi főtisztviselő életkedvét ez sem vette el. Íme egy emlék: az újfahértói temetőben van egy O'sváth-kripta. Apám száraz humorával ezt a sors előrelátó gondoskodásának tekintette. Nem volt rá szükség: 1954-ben megszűnt a kényszerlakhelyhez kötés. A családuknak a Budapest-közeli Vicziántelepre költözött, apám több, mint tíz esztendeig onnan járt dolgozni egy cipőgyárba, hogy raktári könyvelőként újra nyugdíj jogosultságot szerezzen. Szüleim életük utolsó éveit ismét Budapest belvárosában töltötték, együtt a Zlinszky-házaspárral, lévén az asszonyok testvérek. Én – mint már szóba került – 1956-ban nyugatra távoztam, testvéreim úgyszintén. Mivel apám nem kaphatott útlevelet, én pedig beutazási engedélyt, így már nem láthattam újra, 1970-ben a temetésén sem lehettem jelen. A veresegyházi temetőben nyugszik, sírján Szatmárban faragott kopjafa áll.

– *Miként értesült arról, hogy Csenger önkormányzata szobrot állítana édesapjának, a csaknem fél évszázadon át nemkívánatos személynek?*

– Apáti György polgármester vetette fel az O'sváth-szobor ötletét. A millenniumi készülődés kezdetén sok település tervezte Szent István-szobor felállítását, tisztelettel emlékezve az államalapítóra. Csengerben ezt azzal egészítették ki, hogy a város egy saját fiának is szeretne emléket állítani. Csenger és a szűkebb környezet történelmét tanulmányozva arra a következtetésre jutottak, hogy az 1520 óta Csengerben és Csengerújfaluban birtokos köznemesként számon tartott O'sváth-család valamelyik tagja lenne alkalmas. Végül apám személyét választották, amit – talán mondanom sem kell – nemcsak a saját magam, hanem a család nevében is pártoltam.

– *Őseinek földjére hatvanadik életéve táján térhetett csak vissza. Lehet pótolni egy ilyen úrt? Egyáltalán, mit érzett, amikor a szoboravatás előtt a magyar Himnusz hallgatta?*

– Megnyugvást, békességet, hazatérést éreztem. Azt gondoltam, hogy elsősorban apánk tért vissza, tért haza. Mert a szobor immár ott áll Csengerben, ahol a családuknak ötszáz évig otthon volt. Másrészt azzal, hogy az ő szobrát ott láthattam, kötődésem Csengerhez és Csengerújfaluhoz felerősödött. Rokonaim, bár elég távoliak, most is élnek Csengerben és környékén, de kapcsolatunk alig volt – ők nem keresték, én nem jöhöttem.

– *Korábban említette, hogy terveznek egy nagy O'sváth-találkozót. Hogyan halad a szervezés?*

– Írtam egy körlevelet körülbelül négyszáz Osváthnak, akiket a telefonkönyv alapján tudtunk azonosítani. Fölkértem őket arra, hogy amennyiben csengerújfalusi O'sváth-családhoz tartoznak, vagy egyszerűen Csengerújfaluból származó Osváthok leszármazottai, válaszoljanak, és kezdjük meg a nagyobb rokonság közös történetének megírását. Mintegy hatvanan válaszoltak, úgy gondolva, hogy a familiához tartoznak és hajlandók együttműködni. Ötvenen Magyarországról jelentkeztek, tizen külföldről. Most készülök arra, hogy felkérjem őket, küldjék el a birtokukban lévő családi okiratok másolatát, értesítsenek olyanokról, akikről nem tudok, illetve küldjenek egy rövid életrajzot azokról a családtagokról, akik bármilyen formában közéleti szerepet játszottak a múltban. Ezután következhet az O'sváth-találkozó – természetesen Csengerben.

– *Úgy tudom, azért az alapokat nem bízza a véletlenre, a családtörténet-írásban profik is segítik...*

– Kétségtelen, sok minden van már meg. Részben a családi könyvtárból és levéltárból, amely megtépződött ugyan a történelem viharaiban, de sok mindent sikerült pótolni, újra összeszedni. Megszerkesztettem a családfát is, ami ugyancsak sok információt hordoz. A részletesebb, szakszerű tanulmányokat, elemzéseket szakemberek készítik el. Felkészült történészek foglalkoznak a kutatással, írással, kiadással, mint például Borsi-Kálmán Béla, Okolicsányi Tamás, Szabadhegy Péter, Nemessúri István, Zsigray Zsolt, Paschka Rudolf, Barát Béla. A Helikon Kiadó gondozásában jelenik majd meg a családtörténet, amely 10–12 kötetből fog állni, s ebből már 8 kézírata készen van. Van már olyan kötet is, amit bemutattunk a nyilvánosságnak.

– *Ez miről szól?*

– Az összefoglaló cím: „Öt nemzedék, és ami előtte következik...” A kötet – Borsi-Kálmán Béla történész munkája – a temesvári levente-pörrel foglalkozik, egy rég elfeledett történettel. Valójában az első román koncepciók pert ismerhetjük meg belőle. A per 1919/1920-ban volt, amikor a román titkosszolgálati szervek különösen keményen léptek fel a magyarok ellen. Harmincnégy piarista diákot börtönöztek be, mert úgymond szembe mentek a hatalommal, és a Bánátot Magyarországnál akarták tartani. A naiv, lelkes diákok nem voltak tisztában a realitásokkal, talán belerángatták őket egy politikai akcióba, talán ifjonti fellángolás volt. Mindenesetre a hazafias elkötelezettség hősi példája. Miután egy besúgó keveredett közéjük, 1920. január 18-ának hajnalán börtönbe hurcolták mindannyiukat, és a román hadsereg különbírósa vette kezébe az ügyet. Az érintetteket részben halálra, részben hosszú börtönbüntetésre ítélték. Nemzetközi nyomás hatására szabadon kellett engedni a kiskorú fiatalokat. A berendezkedő új román hatalom határozott célja volt, hogy betültesse a magyarokba a félelmet. Ennek eléréséhez gyakran pereket vetettek be. A temesvári incidenst a román diplomácia – szokásos ügyességével – azonnal kihasználta, s így ez az egész helyi jelentőségű ügy az 1920. januárja és márciusa között a kulisszák mögött zajló londoni és párizsi diplomáciai és hatalmpolitikai huzakodások fontos román érve, jobban mondva ürügye lett az úgymond „bűnös magyar irredentizmus” veszélyes akcióinak példászerű bemutatására.

– *Miképpen kapcsolódik ez az ön családjához?*

– A levente-pör kulcsszereplő diákja, ifjú Niamessny Mihály, anyám Magda, a testvére, mindketten Niamessny Mihály kormányfőtanácsos, országgyűlési képviselő, ügyvéd gyermekei. Nem véletlen tehát, hogy ez a történet egy hozzáértő történész-író kezébe került. A kötet méltó emléket állít Niamessny Mihálynak, aki a börtönben elszenvedett kínzások következtében egészen fiatalon, 23 évesen halt meg. A könyv egyébként amellet, hogy családregegy, a Bánság történetét is bemutatja – lényegében egy politikai peren keresztül. A további kötetek is hasonló szándék szerint íródnak.

– *Az előbb említette a családi könyvtárat és levéltárat. Milyen sorsot szán ennek?*

– Négy nagyszülői ág emlékei vannak a birtokomban. Egyenként is érdekes családok. Például apai nagyanyám a Hegymegi Kiss családból származik, ősei Kiss Albert, Rákóczi ezere, György, sárospataki rektor, Áron, debreceni püspök. Anyai nagyapám Niamessny Mihály, aki a Felvidékről származik, felesége, hodonyi

Manasz Margit írónő. A történelem változása miatt nem csak maga a család kezd feledésbe merülni, hanem az újgörög eredet is, jóllehet a névadó 1813-ban birtok- (s magyar nemesicím-) szerző is figyelemre méltó személyiség volt: Eliades Manassis nem más, mint az egyik legjelentősebb havaselvi román (fanarióta) uralkodónak, Alexandru Ypsilanti hercegnek belső titkos tanácsosa, háziorvosa, több ízben nyugatra küldött rendkívüli és meghatalmazott követe, majd a bukaresti egyetem rektora. Itt szeretnék még megemlíteni valamit. Érdekes, hogy a Székelyföldön maradt bibarcfalvi és bethlenfalvi O'sváthok körülbelül ugyanabban az időben, tehát a XVI. század végén és a XVII. század elején kaptak erdélyi fejedelmektől nemességleveleket, mint a Szatmár megyébe szakadt családrészek. Ezeket ők kérték, hogy a lófőségnek ne csak hagyománybeli megalapozottsága, hanem levélben, oklevélben biztosított jogai maradjanak fenn. Amikor mostanában visszamentem Székelyföldre, hogy azokkal a rokonokkal, akiket 500 évvel ezelőtt hagytunk el, újra találkozzam, helyreállítottuk a kapcsolatot.

– *Tehát még több családi dokumentumra van kilátás...*

– Lehetséges, de már most nálam van sok családi emlék, továbbá nagy érték az a könyvtár, amit hungarikumként gyűjtöttem. Ez kb. két és fél ezer kötet a XVI–XIX. századból, magyartárgyú, nem magyar nyelven írt könyv, pergament- és bőrkötésben. Ehhez csatlakozik a hozzávetőlegesen 15 ezer kötetes modern könyvtár Magyarország, valamint a balkáni országok, Szerbia, Bulgária, Románia, illetve Lengyelország történelméről. Ennek a könyvtárnak már az elhelyezése is komoly feladat, főképpen a családi emlékekkel együtt. Ezért megegyeztem a csengeri polgármesterrel, Apáti Györggyel, és az önkormányzattal, hogy Csenger főútvonalán, a városházával szemben, egy meglévő, ki nem használt épületet följújtanak, és ide helyezik el az O'sváth-gyűjteményt, ami tehát egy antik könyvtárból és egy modern kézikönyvtárból, valamint az O'sváth-család emlékeiből fog állni. Az átalakítás Makovecz Imre építész tervei szerint készül. Talán mostanra érett meg az ideje ennek, hiszen Románia EU-tagságával a határ jelképessé vált, s Csenger mára Mátészalka és Szatmárnémeti vonzásában kitűnő hely lett.

Csengerújfaluban, ahonnan a két O'sváth-törzs származik, szintén a familia tiszteletére emlékkövet helyez el a település főterén. A parkot a református és a katolikus templom között már kialakították. Az emlékkő, amelyet Györfi Lajos szobrász készít, négy oldalas, négy méter magas szikla, amelynek minden oldala kb. 1,5–2 méter lesz. Egyik oldalán domborműben egy székely lófő lesz, vele szemben, a másik oldalon egy szatmári hétszilvafás nemes, s végül a közép-részen egy írődeák szimbolizálja, hogy az Osváthok a Székelyföld, majd Szabolcs-Szatmár után kimentek az országba. A negyedik oldalon lesz azon O'sváthok névsora, akik a megyében és az országban közéleti feladatokat láttak el. Az emlékkövet egy éven belül szeretnék felavatni.

– *Mielőtt lezárnánk ezt a beszélgetést, térjünk el kissé a nagy ívű családi tervek-től, és szóljon hazánk Európai Unióban elfoglalt helyéről is. Hogyan látja ön, aki fél életét uniós tisztviselőként élte meg, Magyarországot az Unióban?*

– Már sokat beszéltem erről, és véleményem az utóbbi időben nem változott. Magyarországon a politikai viták közepette elmosódott az a fontos tény, hogy csatlakozásunknak több indító oka volt. Első helyen állt a történelmi odatartozásunk Európához, amelyből fél évszázada kiszakított minket a történelem, de amelyhez mindig tartoztunk. Nem csak mi gondoltuk ezt, Európa is így tekintett ránk. Második a társadalmi odatartozása ennek a népnek beágyazódottsága az

európai társadalomba. A politika és a biztonságpolitikai szempontok, a kultúránk, a kulturális szempontok és utána a gazdasági, a gazdasági szempontok nagyon fontosak, de túlhangsúlyozásuk elhalványítja a többi indító okot. Világos az, hogy nemzeti identitásunkat fönnt kell tartanunk és meg kell védenünk, mint ahogy Európa többi népe is nagy súlyt fektet erre, akár a franciákra, akár a spanyolokra, akár a többi tagállamra gondolok. Világos az is, hogy nemzeti érdekeinket, identitásunkon túlmenően mindenképpen képviselnünk és védenünk kell, azokat az európai jogrendszer keretében – amelyet egy kis ország, mint Magyarország megváltoztatni nem tud –, diplomáciával, elhatározottsággal a legvégsőkig fent kell tartanunk. Ugyanakkor az is nyilvánvaló, hogy egy része azoknak a feltételeknek, amelyek részünkre az Európai Unióhoz történő csatlakozásunkat sikeressé tesz, csak csatlakozásunk után kezd elérhetővé válni. Mint ahogy ugyanilyen volt a helyzet más, viszonylagosan elmaradt tagjelölt országokkal, például Írország, Spanyolország vagy Portugália esetében, amelyek szintén nem voltak egy szinten a törzsállamokkal, de hatalmas föllendüléssel pár év alatt sikerült csökkenteni a különbséget. Az sem meglepő, hogy hazánkban az iparnak, az agráriumnak is vannak olyan részei, melyek nehéz helyzetbe kerülnek a kialakult verseny miatt, mint ahogy több más ágazat profitálni fog abból.

Magyarországon az elvárások rendkívül magasak voltak, és aztán a csatlakozási folyamatban előálltak objektív nehézségek, majd politikai nehézségek is, amelyek az ország gazdasági helyzetét nem olyan módon, vagy nem annyira segítették elő, ahogy kellett volna. Most tulajdonképpen egy nagyon hosszú alapos elemzésre lenne szükség, az egyes szektorokat külön kellene megvizsgálni, hogy láthassuk, mi volt eredményes és mi nem. Az agrárszektor részben jól ment, részben nem. Kukoricatermelésével Magyarország 90–95 százalékban szinte monopolizálja az Európai Uniót, ez nyertes ágazat. A tej- vagy cukorágazat viszont teljes veszteség áll. De nem vitás, hogy közép- és hosszútávon mi a nyerő oldalhoz fogunk tartozni, és Magyarország – már csak az óriási kohéziós segélyek hatására is, amelyek már kezdenek érkezni az országba –, az európai integrációval nagy hasznot fog húzni.

– *Végül van még egy adósságunk, hogy térjünk vissza az ifjú, immár 11. generációt képviselő O'sváth Pálra. Róla mit kívánt még elmondani?*

– Azt szeretném, ha az én családi ágam csengeri kötődése unokaöcsém révén folytatódna. Örömmre már neki is van két fia... Nos, én az O'sváthok birtokában egykor volt földeknek egy részét Csengerújfalun és Csenger környékén visszavásároltam, van ott kb. 150 hektár földem. Ezt örökbe hagyom Palinak, hogy ő továbbadhassa fiainak. Az O'sváth nevet így oda kötöm Csengerújfaluhoz, ahogy ez volt az elmúlt ötszáz esztendőben. Biztosítom, hogy a család jelen legyen Csengerben, akkor is, ha a fiatalok nem helyben, hanem Budapesten élnek. Már ott áll apámnak szobra, Csenger város egyik legszebb terén. Most odakerül az O'sváth-gyűjtemény. Az O'sváthoknak van a régi református temetőben egymás mellett hat sírjuk. Ezeket közös családi sírhelyé alakítom át, és én is, valamint a húgom, aki most Montrealban él, oda fogunk temetkezni. Tehát a törésvonalat helyreállítom azzal, hogy Csengerbe helyezem el mindenem, amit hátrahagyok és magam is oda térek vissza. Az ottani temetőbe.